

*Котлова Людмила,
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Горбань Діана,
здобувачка магістерського рівня спеціальності Спеціальна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

КОРЕКЦІЙНО–ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБАМ З АФАЗІЄЮ: ЕФЕКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ

Афазія – це складне мовленнєве порушення, що виникає внаслідок органічного ураження головного мозку, яке призводить до часткової або повної втрати здатності розуміти та продукувати мовлення. Цей стан має значний вплив на комунікативні можливості особи, її соціальну адаптацію та якість життя [1].

Сучасний світ стикається зі зростанням кількості випадків афазії через підвищення захворюваності на інсульти, черепно-мозкові травми та нейродегенеративні хвороби. У цих умовах важливість ефективних методів корекційно–педагогічної роботи набуває ключового значення, оскільки вона спрямована на відновлення не лише мовленнєвих функцій, але й якості життя людини.

Особливу роль у розробці таких методів відіграють досягнення як вітчизняної, так і зарубіжної науки. Наукові дослідження розкривають механізми мовленнєвих порушень, їх психологічні та нейрофізіологічні аспекти, що дозволяє вдосконалювати підходи до реабілітації. Проте питання інтеграції цих знань у практичну діяльність логопедів та педагогів залишається відкритим, особливо щодо адаптації методик до різних форм афазії.

Одним із ключових аспектів корекційно-педагогічної роботи з особами, які страждають на афазію, є поєднання лінгвістичних та нейропсихологічних підходів. У своїх дослідженнях О. Лянна, В. Самойлова, О. Тельна, Н. Некрасова наголошують на важливості використання комплексних методик, що охоплюють

відновлення фонетико-фонематичного сприйняття, лексико-граматичних конструкцій та когнітивних процесів. Вони пропонують поступову систему завдань, спрямованих на відновлення мовлення через вправи на артикуляцію, слухове розрізнення та формування комунікативних ситуацій [1, 2, 3].

К. Маршалл, К. Харді, А. Фолкмер акцентують увагу на необхідності залучення мультимодальних підходів у роботі з особами з афазією. Вони пропонують використовувати невербальні форми комунікації, зокрема жести, символічні позначки та графічні матеріали. Це дозволяє пацієнтам, які втратили здатність до вербального спілкування, знаходити альтернативні способи вираження думок і потреб [5].

Одним із найбільш перспективних напрямків є використання цифрових технологій у корекційно–педагогічній роботі. К. Дуган, Дж. Дігнам дослідили ефективність використання мобільних застосунків, спеціальних програм та адаптивних технологій для покращення мовленнєвої активності. Вони довели, що цифрові засоби сприяють кращому засвоєнню мовного матеріалу та створюють сприятливі умови для навчання завдяки інтерактивності та можливості поступового ускладнення завдань [4].

Однією з основних стратегій корекційної допомоги є рання діагностика та індивідуальний підхід до кожного пацієнта. Важливим аспектом є визначення типу афазії, ступеня ураження мовленнєвих функцій та рівня когнітивних можливостей. Залежно від цього розробляється спеціальна програма терапії, яка враховує не лише мовленнєві, а й емоційні та психологічні особливості пацієнта.

Ефективними методами роботи з афазією є використання нейропсихологічних підходів, які сприяють активізації залишкових мовленнєвих функцій. До них належить методика стимуляції правої півкулі, яка допомагає компенсувати мовленнєві порушення за рахунок використання невербальних механізмів. Важливу роль відіграє також нейропластичність мозку – здатність нервової системи адаптуватися до нових умов шляхом створення нових нейронних зв'язків [5].

Одним із найрезультативніших методів є використання комунікативно-орієнтованих технологій, які спрямовані на формування практичних навичок мовлення в реальних життєвих ситуаціях. Методика діалогової терапії, що передбачає активну участь пацієнта в діалозі за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації, є важливим компонентом корекційної роботи.

Сучасні технології відіграють значну роль у терапії афазії. Використання цифрових платформ, спеціальних мобільних додатків і програмних засобів дозволяє створювати персоналізовані тренувальні завдання для пацієнтів. Наприклад, програми з розпізнавання мовлення та зворотного зв'язку допомагають особам з афазією відновлювати мовленнєві навички через інтерактивні вправи [3].

Особливе місце в корекційній роботі посідає метод ритміко-інтонаційної терапії. Дослідження показують, що музика та ритм сприяють активізації мовленнєвих центрів мозку. Метод мелодійно-інтонаційної терапії (MIT) використовується для стимуляції мовлення у пацієнтів із тяжкими формами афазії, особливо у випадках, коли традиційні вербальні методи не дають очікуваного результату.

Важливим напрямом у терапії афазії є соціальна інтеграція пацієнтів. Робота над відновленням мовлення має бути доповнена психологічною підтримкою, сімейним консультуванням і соціальною адаптацією. Залучення родичів до процесу реабілітації сприяє кращому розумінню потреб пацієнта та підвищенню ефективності терапії [3].

Метод візуальної підтримки також є важливим компонентом корекційної роботи. Використання картинок, символів, жестів і графічних схем допомагає пацієнтам легше розуміти та відтворювати мовлення. Візуальна комунікація особливо ефективна на початкових етапах реабілітації, коли вербальні можливості ще значно обмежені.

Однією з інноваційних стратегій є використання віртуальної реальності (VR) у терапії афазії. Віртуальні симуляції допомагають пацієнтам опановувати мовлення у контрольованому, але наближеному до реального середовищі. Цей

метод дає змогу відпрацьовувати комунікативні навички без стресу та страху перед помилками [1].

Методи біологічного зворотного зв'язку (біофідбек) також демонструють ефективність у відновленні мовлення. За допомогою спеціальних сенсорних пристроїв пацієнти отримують інформацію про активність своїх мовленнєвих м'язів, що допомагає їм краще контролювати артикуляцію та темп мовлення.

Корекційно–педагогічна допомога включає також когнітивно–орієнтовані методики, спрямовані на покращення пам'яті, уваги та мислення. Когнітивна терапія допомагає зміцнювати зв'язок між розумінням мовлення та його продукуванням, що є важливим етапом у реабілітації афатичних порушень [2].

Успішна реабілітація осіб з афазією неможлива без комплексного підходу, що поєднує роботу логопедів, нейропсихологів, лікарів та соціальних працівників. Взаємодія фахівців різних галузей сприяє створенню ефективних індивідуалізованих програм терапії, що дозволяє досягти максимального прогресу у відновленні мовлення.

Отже, корекційно–педагогічна допомога особам з афазією потребує комплексного підходу, що включає використання інноваційних методів, технологічних засобів та соціально–психологічної підтримки. Сучасні стратегії реабілітації дозволяють значно покращити комунікативні можливості пацієнтів, сприяючи їхній інтеграції в суспільство та підвищенню якості життя.

Список використаних джерел

1. Афазія : навч.–метод. посібник для здобувачів освіти спеціальності Дошкільна освіта. Спеціальна освіта. уклад. : І. В. Самойлова, О. А. Тельна. Харків, 2021. 156 с.
2. Лянна О. Компоненти педагогічного середовища в логопедичній реабілітації хворих з афазією. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. Вип. 1. С. 260–270.

3. Некрасова Н. О. Постінсультна афазія у контексті сучасних поглядів на нейрофізіологію мовної. *Український журнал медицини, біології та спорту*. 2021. Т. 6. № 5 (33). С. 28–37.
4. Doogan C., Dignam J., Copland D., Leff A. Aphasia recovery: when, how and who to treat? *Current neurology and neuroscience reports*. 2018. №18. P. 1–7.
5. Marshall C. R., Hardy C. J., Volkmer A., Russell L. L., Bond R. L., Fletcher P. D., Warren J. D. Primary progressive aphasia: a clinical approach. *Journal of neurology*. 2018. №265. P. 1474–1490.

*Кравченко Оксана,
доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету соціальної та психологічної освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

КАНІСТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОПП

На основі українських та зарубіжних досліджень встановлено, що природотерапія у роботі з дітьми та молоддю забезпечує реабілітаційний ефект. Водночас серед різних напрямів і видів природотерапії викоремлюють пет-терапію та анімалотерапію.

Пет-терапія (від англ. Pet – «любима тварина») використовується для позначення терапії за допомогою тварин (собак, коней, дельфінів, кішок, птахів та ін.), яка виникла як професійний вид діяльності відносно недавно. На пострадянському просторі цей метод отримав назву анімалотерапія (від лат. Animal – тварина).

У ході досягнення терапевтичної мети, застосовуючи анімалотерапію, вдається досягти наступних ефектів: у процесі спілкування з твариною людина відчуває себе краще, збільшуються життєві сили, покращується настрій, відбувається усвідомлення змісту життя, краще вибудовуються соціальні взаємозв'язки. Використання тварин в освітньому процесі стимулює розвиток фантазії і здатності до переживання, сприяє виникненню звички до порядку, забезпечує розвиток пунктуальності, самодисципліни. В процесі взаємодії з тваринами діти усвідомлюють свою відповідальність за них, необхідність піклування і догляду, що в кінцевому підсумку сприяє формуванню гуманістичного ставлення до інших людей, виникненню соціальної емпатії.

Серед різновидів анімалотерапії великою популярністю користується *каністерапія* – це вид лікування і реабілітації за допомогою спеціально